

NI NAJVEĆI KRITIČARI SUVREMENOG HRVATSKOG DRUŠTVA NISU IZAZVALI ŠIRE KONTROVERZE

Društvena kritičnost i različitost kuta gledanja pojedinih redatelja u prikazu ključnih društvenih tema. Zaključak - Feljton *Hrvatski film, novinska kritika i društvo u 21. stoljeću* (30.)

Analizirajući različitost kuta gledanja pojedinih redatelja odnosno njihova pristupa u prikazu ključnih društvenih tema u hrvatskim igranim filmovima u 21. stoljeću, nema sumnje da je društveno najkritičniji redatelj Vinko Brešan. Njegovi filmovi nastali u suradnji s Matom Matišićem otvarali su najbolnije teme hrvatskog društva. U devedesetima je Brešan snimio dvije popularne komedije u scenarističkoj suradnji sa svojim ocem Ivom (*Kako je počeo rat na mom otoku* i *Maršal*) u kojima se također kritički progovorilo o nekim pojavama u tadašnjem hrvatskom društvu, ali na humoran način. Brešanovi filmovi u 21. stoljeću su bili znatno žešći, i čak i u slučaju komedije prilično crni.

Svjedoci su donijeli priču o hrvatskim vojnicima koji su počini zločine nad nedužnim srpskim građanima. *Nije kraj*, kao prva srpsko-hrvatska koprodukcija, kroz ljubavnu priču hrvatskog vojnika i Srпкиnje (uz manje uspjele humorne elemente s romskim porno-glumcem) više je išao u smjeru pomirbe Hrvata i Srba.

Svećenikova djeca najžešća su kritika ne samo Katoličke crkve nego i vjerskog fanatizma među građanima koji žele biti veći katolici od Pape. Taj film se od komedije pretvara u tragediju, osobito šokirajući otkrićem da je omiljeni stari svećenik napravio

dijete djevojčici iz crkvenog zbora, zbog čega se ona ubila.

Konačno, film *Koja je ovo država* je pun navlakuša strateški puštanih u medije da zakovitlaju prašinu, povrijede i vrijeđaju ideologije i svjetonazore, poput provaljivanja u Tuđmanovu grobnicu, a ova najdramskija Brešanova komedija s temama iz sfere (po)ratne drame s dosta hrabrosti i subverzije govori o Hrvatskoj danas zatočenoj u jučerašnjici s pripadajućim traumama (Njegić, *Slobodna Dalmacija*).

Osim Vinka Brešana, izričitu društvenu kritičnost imaju i noviji filmovi Branka Schmidta čiji pristup u prikazu ključnih društvenih tema nije bio osobito dosljedan do te mjere da ga je kritika prozvala dr. Jekyll i mr. Hyde hrvatskog filma. U devedesetima je imao *domovinsku* fazu s ne osobito uspješnim filmovima *Vukovar se vraća kući* i *Božić u Beču*, slijedile su benigne romantične komedije *Srce nije u modi* i *Kraljica noći*, a tek se nakon *Putu lubenica* iskazao društveno kritičkim filmovima *Metastaze* (o mladim nasilnicima i narkomanima), *Ljudožder vegetarijanac* (o kriminalu unutar sustava zdravstva) i *Agape* (o pedofiliji u crkvi).

Jurica Pavičić u *Jutarnjem* je opisao okruženje *Agapea* kao ambijent banidićevskog Zagreba doseljenika koji žive u svojim zemljačkim krugovima i po konzervativnim društvenim pravilima, a za film je naveo da otvara dva važna motiva: zataškavanje od crkvenog vrha i nekretninske mučke u kojima surađuju politika i crkva.

Marko Njegić (*Slobodna*) naveo je da je Vinku Brešanu bilo lakše jer *Svećenikova djeca* imaju humorni odmak, a smrtno ozbiljni *Agape* ne. No, gledatelj bi se mogao iznenaditi trezvenom suptilnošću, pa i umjerenošću Schmidtova pristupa, osobito u usporedbi s *Ljudožderom vegetarijancem*, jer je u filmu dosta toga neizgovoreno i neprikazano, ostavljeno da gledatelj donese

konačnu prosudbu – je li svećenik pedofil ili žrtva homofobije?

Denis Derk (*Večernji*) pak smatra da pitanje pedofilije u Katoličkoj crkvi zapravo i nije glavna tema filma, nego je to potraga za ljubavnim i seksualnim identitetom, ali i katarza pojedinca čiji osobni život nije u skladu s pravilima institucije kojoj je posvetio život, pri čemu je nebitno je li to Crkva, vojska, školstvo, zdravstveni sustav, sudstvo - svi ti sustavi imaju svoja pravila, kao što i sva društva imaju svoje zabrane.

Među izrazito društvene kritične filmove svakako treba ubrojiti *Fine mrtve djevojke*, ali oni su iznimka u opusu Dalibora Matanića i njihova izrazita angažiranost nedvojbeno je plod suradnje sa scenaristom Matom Matišićem. Kod ostalih redatelja društvena kritika je blaža ili prisutna samo u pojedinim filmovima, pa kao najveće kritičare hrvatskog društva u hrvatskom filmu 21. stoljeća možemo proglasiti Vinka Brešana i Branka Schmidta, i njihove scenarističke suradnike Matu Matišića i Ivu Balenovića.

No, treba priznati da nijedan od ovih filmova u konačnici nije izazvao neke šire društvene kontroverze, kao da je hrvatski film u nekom paralelnom svemiru od hrvatske stvarnosti. Od ozloglašenog *Četveroreda* (1999.) Jakova Sedlara do dugo iščekivanog *Generala* (2019.) nije bilo domaćeg igranog filma koji bi istinski zakovitlao hrvatsku javnost izvan sfere filmske kritike.

Zlatko Vidačković, FILMOVI.hr, 30. prosinca 2020.

Napomena: Dopušteno je prenošenje sadržaja ovog feljtona uz objavu izvora i autora.

